

Oponentský posudek na práci Matouše Novosada s názvem „Vyrovňovací akce a rovnost před zákonem“

Autor si pro téma své diplomové práce zvolil zajímavé, často diskutované a stále nedořešené téma vyrovnávací akce (afirmativní, resp. pozitivní diskriminace), což lze jednoznačně ocenit. Poctivě téma zpracoval, věnuje se jeho právním i neprávním (politologickým, sociologickým a psychologickým) souvislostem, dívá se na zkušenosti ze Spojených států amerických, EU a České republiky, opravdu letmo zmíní i Indii (možná je necelá strana textu na indické zkušenosti až příliš málo). Vychází z řady českých i zahraničních pramenů, se kterými vhodně zachází, svoji práci navíc zpracoval i po formální stránce velmi dobře a autorovi navíc slouží ke cti, že se jeho text velmi dobře čte.

Cením si autorovy snahy „přijít danému tématu na kloub“ (ke které se přiznává i v úvodu své práce), která mu umožňuje nebýt příliš ideologický (k čemuž by zvolené téma svádělo) a současně hledat v různých právních i neprávních oblastech (legislativa, soudní rozhodování, politická filosofie, interní politika jednotlivých institucí) odpověď na to, zda vyrovnávací akce společností, které k nim přistoupí, přináší více prospěchu, než způsobují škod (externalit).

I když shromáždil řadu zajímavých materiálů, které pomáhají tématu lépe rozumět, zcela postrádám práci se studii, které měří dopad vyvažovacích akcí – tím spíše, že autor na řadě míst diskutuje efektivitu těchto opatření. I pokud tyto studie neexistují (byť předpokládám, že minimálně např. v rámci amerického Law & Economics spíše existovat budou), je to významná informace. Pokud existují, mohly by zásadním způsobem promluvit do „vyvažovací“ debaty, a to i v jiných zemích. Podobně tak chybí informace o tom, zda existují nějaké výzkumy dokládající/vyvracející to, že genderově rozrůzněné kolektivní orgány činí z nějakého pohledu lepší/kvalitnější rozhodnutí (sociálně citlivější, méně riskantní – viz vznik nedávné ekonomické krize, méně na hraně zákona či za ní, obecně méně maximalizující zisky dané firmy a více beroucí v potaz širší kontext společnosti, ve které firma funguje...).

Autor dle mého názoru podceňuje (byť nikoli přehlíží) problém setrvačnosti/transakčních nákladů/tendence dodržovat status quo, které mohutně působí i v soukromém sektoru – viz analýzy ekonomického přístupu k právu či výzkumy z behaviorální ekonomie (např. publikace Nudge). V posledně jmenované se také poměrně přesvědčivě pojednává o tom, že ve společnosti neexistuje nic jako neutrální *design* (ve vaší terminologii přirozený (neutrální, objektivní) řád). Panující řád je vždy výsledkem konkrétních voleb konkrétních jednotlivců či skupin jednotlivců. Nebo byl způsob ekonomické privatizace 90. let 20. století v Československu přirozený, když konkrétní lidé rozhodli o tom, jaké regulace ne/přijmout (a „shodnou okolností“ i řada z nich, včetně těch nesoucích si sociální kapitál z předchozího režimu, vyšla z privatizace značně „posilněná“?). Jak uvažovat o „přirozenosti“ toho, že před 150 lety naprostá většina obyvatel Evropy neměla hlasovací právo či 100 let zpátky naprostá většina žen nestudovala?

Občas autorovi pro jeho tvrzení chybí doklady. Kdo např. kritizuje politickou korektnost (str.41) či jak ví, že politická korektnost v ČR výrazně proměnila podobu akademické debaty (též str. 41)? Míjí se opravdu antidiskriminační úprava pracovního práva svému účinku (str. 48)? Existují opravdu doklady o tom, že jsou „příjemci“ vyrovnávací akce stigmatizováni (str. 51)?

Když na str. 15 mluví o tom, že vyrovnávací politika v USA je typicky zaváděna shora, opomíjí podle mého názoru roli amerického hnutí za občanská práva, které vedl M.L.King. Bez jejich úsilí by k vyvažovacím akcím určitě nedošlo, nebo nedošlo tak brzy. Ve svých textech se mj. King vyjadřuje k tomu, v čem jsou i přijatá opatření zásadně nedostatečná (viz kniha jeho česky vydaných projevů *Odkaz naděje*).

Závěrem ještě tři otázky:

1. Proč je spravedlivější, že je na univerzitu přijat (nijak exceletní, leč s o něco lepšími výsledky z testů) bílý student než Afro-američan s o něco horšími studijními výsledky, který v důsledku historického vývoje v USA během posledních 300 let měl zjevně menší šance na studijní úspěch než jeho bílý „kolega“? Proč by univerzita neměla mít právo část svých studentů (v Texasu se jednalo tuším o 25 %) přijmout *také* na základě jiných kritérií než je prospěch ze střední školy či výsledku přijímacího testu?
2. Jaké křivdy by podle vás bylo záhodno napravovat v současné České republice?
3. Aplikujte koncept vin německého filosofa Jasperse (viz *Otázka viny*) na otázku vyvažovacích akcí.

Práci určitě doporučuji k obhajobě, autor se nepochybně k výše uvedeným výhradám vyjádří při obhajobě.

V Praze dne 17. května 2016

JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.